

זרזירי תרבות בודדים לאירופה

א. ברונובסקי בפירנצה

האתרופולוג קלוד ליישטראוס, משוה בסיפור החשיבה הפראית את טקסי החניכה של ילידי אוסטריה או לסיורים המודרניים לכתובים לעיתונים ולכתבי-העת השורר ויקטור הוגו. לטענת ליישטראוס, הרי שהריתים בבתי המשוררים מעוררים אצל המבקרים מתח גבוה של תחור שות חזקות, ללא סיבה משמעותית. דומה כי המבקר, שיראה את המיטה עליה ישן ואיגוד, תפענה לו את ציוריו.

כך, מדי קייץ, מפליגה סיעת זרזירי תרבות ישראליים לעבר אירופה, מתפלגת על פני היבשת, ואט באט שולחת את רשמיה הכתובים לעיתונים ולכתבי-העת השורר נים. כך זוכה הישראלי, שחור-התרבות, שאין ידו משגת לשלם את מחיר העלייה לקברות גדולי וענקי התרבות, לתיאור סטנוגרפמי של פרחי מבקרים העולים על קברי מבקרים מתים, ופרחי משוררים המטפסים על קברי משוררים, וחורר חלילה.

במסופה-הסיפרות של הארץ מתאר עורך המדור, יורם ברונובסקי, את ביקורו בבית ברנרד ברנסון, מבקר אמנות, בפירנצה:

"הווילה פשוטת-הקווים וההדורה, הקאמלה הקטנה בה קבורים כעלייה-הבית, העטורה מפסלים ירוקים זורזירי-שני זעירים ובראשה צלב. הגן הפימטרי שחוצה אותו רחבת מדרגות ארוכה — הכל אומר עושר עתיק ונכבד ששורשי קדומים ובלתי-מעורקים. רק מי שמאומן במחשבה די-אלקטית-יהודית יבין מיד שזה יכול להיות באתו של יהודי בן מהגרים מליטא, ואכן, כאן, בוילה, אי שמימי שבקורת פירנצה, הי קרוב לשישים שנה ברנרד ברנר-סון, החוקר והאספן, ומטעל לכל; ונשא של אחד המיי תופים השוליים, אך המאלפים של המאה העשרים..."

אם להתעלם ממישפטים אוויליים כמו: "...רק מי שמאומן במחשבה דיאלקטית-יהודית יבין מיד שזה יכול להיות ביתו של יהודי בן מהגרים מליטא" הרי שניתן לצייץ כי כתביו של אותו ברנרד ברנסון, שברונובסקי עולה בשקיעה כזאת לרגל אל ארמונו, הרי שכתביו על אמנות, אינם מהחשובים עליי-אדמות, ואפילו חלושים עד למאד מניתוח של אמנות בפרספקטיבת הזמן וההיסטוריה. אלא שלנוכח הווילה, בה התגורר וכתב אותו ברנסון, ניצב ברונובסקי, ומעלה מתהום הנשייה מאמר שפירסם אחד בשם מאיר שפירא, בכתבי-העת הבריטי אנקאונטר, בו טען שפירא כי ברנסון התכחש ליהדותו והביע הערצה לכנסיה כמפעל גדול של האנושות. וכדי לסתור את טענתו של שפירא מציין ברונובסקי, כי מצא ביומניו המאיר חרים של ברנסון את ישראל מוזכרת לעיתים קרובות, ומתוך אהדה ועניין רב.

משוררים ופרחי-משוררים עולים על קברי משוררים באירופה, וברונובסקי המבקר עולה לווילה של מבקר, ותוך כדי נסיונות אימוץ והדבקה, מוסף ברונובסקי מהגיגיו לברנסון: "אני חוזר לסוד המיתוס של ברנסון. הוא לא היה אמן כמובן המקובל של המילה (אפילו בעל סינגון משופה לא היה) ולא היה חוקר-אמנות דגול. הוא עצמו היה יצירת האמנות של עצמו. במדוע — ובהצ"ח! — הוא ביקש לעשות את חייו למעשה-אמנות. גם כאן ניכרת כמובן המורשת הפאטריסטי-ווילדית (הקדשתי את בישרונותי לכתבי ואת נאונותי לחייו). הוא כתב לא פעם על כך שחשזוב יותר להעשות מאשר לעשות, להיות-היטב מאשר ליצור..."

וכך יכול הקורא הישראלי להתרפע על זכרו ועל ביתו של ברנרד ברנסון, שלא היה אמן כמובן המקובל של המילה ולא "חוקר-אמנות דגול" כדברי ברונובסקי.

ב. כיצד רילקה מת מדקירת ורד

הערצתו של יורם ברונובסקי בהארץ את ברנסון היא כאילו וכאספן לעומת הערצתו של גברת בשם עדה ברודסקי את המשורר ריינר מריה רילקה. חוויותיה של הגברת ברוי דסקי באו לידי ביטויים בירחון מושג, שבהוצאת האגודה

לקידום אמנות לעם, אשר אמני תל-אביב נחלצו לאחד רונה לעידוד המשך הופעתו.

במאמר בן כמה עמודים מעפילה הגברת ברודסקי לקברו של המשורר-בלשון-הגרמנית רילקה, והיא גם אינה חוששת מלתאר לקוראי האגודה לקידום אמנות (בישראל?) את מניעיה ותחושותיה:

"אל הקבר כרארון לא כאנו כעולים-לרגל, אלא כפתם ישראלים מן השורה, שהחליטו לכלות את השכונ האחרון של טיולם באירופה בישיבה במקום אחד, ובחרו למטרה זו בעיירת-הקיץ השווייצרית מונטאנה, בחבל זאלין. אם בחירת המקום הושפעה מקירבתו הגיאוגרפית אל, מירת האלגיות הדואיניות ואל מקום הקבורה של יוצרו, הרי שלא דובר על כך במפורש: הרמזן עם רילקה, שריתק אותנו במשך מרבית שנות חייו, כבר הגיע כאותו זמן אל קצו, ואף שאין דבר מספיק יותר מן הפגישה עם אהוב מימי עבר, אין אנו ממהרים להודות, שהימזן המיקר-לכאורה אינו אלא פרי תכנון קפדני..."

עכשיו, כאשר קהל שוחרי התרבות הישראלי, שלא יצא הקייץ לאירופה, ולא היה גם הסיפק בידו להזכיר

את, הרמזן עם רילקה, שריתק אותנו במשך מרבית שנות חייו, נאלץ להילות אל הגברת ברודסקי, שמוי ליכה את העם ההולכי-בחושך ל, פגישה עם אהוב מימי עבר" במרחבי אחוזתו של ריינר מאריה רילקה, ומספרת לנו על הלבטים שהיו למשורר בטרם בחר את המקום "ידידים מכל קצווי אירופה הציטו עזרה והכנסת אורי-חיים, אך המשורר העקור משורש התקשה להחליט היכן ברצונו לתקוע יתד..."

אלא שלבסוף בחר רילקה במקום שבו דורכות כפות רגליו של הגברת ברודסקי, ואז היא מוליכה אותנו כך: "לפני הבית גן-זרדים, המשתפל כמורד. מאחוריו כר-דשא וליד השער צפצפה מרהיבה, וקופה כסימון-קריאה (הנה! זהו!). יש כה, כמירה זעירה זו, מכובדו ומנוק שזותו של שריון, אך מנוי וגמור עימו להעשות עליו שריון זה, עם כל המועקה ואי-הנחות, כדי שלא להח-מיץ שעת כושר. ששיכוייה נראים מבפנים ביותר..."

אומנם הגברת ברודסקי, נמנעת מלספר לנו, על סמך התבוננותה בשרתו של רילקה, בדומה להתבוננותו של ברונובסקי בפירנצה, כי, "מי שמאומן במחשבה דיאלקטית-יהודית יבין מיד שזה יכול להיות ביתו של יהודי בן מהגרים מליטא." אך יחד עם זאת, הרי שהגברת ברודסקי ניטלת אותנו (את הפרובינציאלים הישראליים, שאין ידנו משגת לבקר את קברי המשוררים), כך שנוכל ללוות את

ריינר מאריה רילקה בדרכו: "רילקה נכנס אל מצודתו ומניף את השער בעדו. עכשיו, עכשיו, כשהופתחה לו שלוה בלא קיצוב, לא אצה לו השעך..."

וכאשר לרילקה לא אצה השעה, הרי שמסתבר מדברי הגברת ברודסקי, שהוא עסק בוורדים, שדקרוהו לבסוף למוות: "שכחוא משלים את הערצתו הנושנה אל הווייתו של פרח זה באינטימיות החדשה של מאהב. מקץ חמש שנים ימות (רילקה) מדקירת ורד, כמסופר בספי פורי האגדות..."

וכך מוליכה הגברת ברודסקי את עמך ישראל מסביב לטירתו של רילקה, וכותבת את תיאורה בלשון רבים, ואז אנחנו פוגשים בפועל חקלאי שפוסע ליד הטירה:

"לא פה. מסביב. מצד דרום."

"התקשינו להכין את הגיב השווייצרי, המשתדל להיי רמות לגרמנית."

"מה — מסביב?!"

"הקבר. הרי אל הרילקה אתם כאים!"

"המסקים כנתפסים בדבר עבירה."

"רבים עולים הנה לראות את הקבר?..."

"...אני זוכר את הלוויה. הייתי בין הילדים שנשא את הזרים. היה יום קר מאד וידינו קפאו פומט, עד שגמרנו לכסות את הקבר. זה לקח הרבה זמן. האדמה הייתה קפואה, הייתה עבודה קשה."

"זה היה לפני הרבה שנים..."

ובתשובה לשאלה מדוע נקבר רילקה כאן, משיב הפר-על: "בחורה אחת מכנות הכפר ילדה ילד מחוץ לני-שואין. אחרי הלידה נסעה עם התינוק — וחזרה כנפה. אומרים אצלנו, שהתינוק הזה היה הרילקה. כשנטה למות ביקש להיקבר בכפר-מולדתו..."

וכך ממשיכה הגברת ברודסקי לרתק את קהל שוחרי התרבות בישראל במסעותיה מסביב לקברו של ריינר מאריה רילקה, משורר בלשון הגרמנית, כשהיא מתרבתת אותנו במאמרה.

ג. גם בארץ-ישראל קבורים משוררים

בירושלים קבורה משוררת שותיערך בלשון הגרמנית לריינר מאריה רילקה. שירתה שוות ערך לשירת רילקה, רק בגרמניה, אך לא בישראל. המשוררת היא אלוה לאסקר שילר, שהוגלתה מגרמניה בראשית שנות ה-30, ואשר זכתה להיקבר בירושלים.

אומנם, בניגוד לרילקה שמת מדקירת ורד, כאמאר הגברת ברודסקי, הרי שאלוה לאסקר שילר מתה כתוצאה מנאציזם, מעקירתה מתרבותה ועוד מיני דקירות. אומנם, לאסקר-שילר אינה קבורה בטירה, אלא שסיפור קבורתה יכול לעניין את גברת ברודסקי, ואולי אפילו את קוראי כתבי-העת מושג.

אלוה לאסקר שילר נקברה פעמיים. פעם ב-1945, כאשר מתה, ופעם נוספת ב-1968, כאשר מצבת קברה המחוללת נמצאה בהר-הזיתים, ושאריות מוקיריה באו אל לווייתה השנייה.

יתכן וברונובסקי וברודסקי נוקקים לטירות ולארי מונות, כך שניתן להפנות אותם למוות של שאול טשרי גיחובסקי, שנפטר במינור סן-סימון שבירושלים, בשנת 1944, כשהוא רעב ונידח. בינות לנוזרים, ונקבר לרא-שונה באדמת המינור, ורק בלילה נטלו את גווייתו וקברו רות אחר-כך בתל-אביב.

מיום ליום ניתן יותר ויותר להבחין בנגע הפרובינציאלי ליות התרבותית, אשר פושה בחברה-הישראלית. כתבי העת מושג לא יטרח לכתוב על קברה של אלוה לאסקר-שילר, כפי שדף-הסיפור של הארץ לא יתאר את המוות האמיתי של שאול טשרינגובסקי, וכולם יהיו מאושרים ותרבותיים עד אחרית הימים, ואפילו יכאבו את כאב מותם של ברנרד ברנסון וריינר מאריה רילקה.

לצרפתית. הסרט בחיפוש אחר הזמן האבוד, המבוסס על-פי סיפורו של מרסל פרוסט ותסריט מאת הארלד פינטר, הביא לאפנה חדשה של שמלות עשירות-תחרה-מלמלה וכל השאר, כמתואר בסיפורו של פרוסט • מוסף הסיפור של מעריב, בעריכתו של סופר א"י השלמה מושה שמיר, הגיע לאחת מדרגות הגראפומניה הגבוהות שבישראל, ובתולדות סיפרותה. המוסף, הרצוף בשירי משוררות נודעות כמלכותה (שם המשוררת!) ומרים רורר, שלא הצליחו להאפיל על שירה של המשוררת אסיה (משוררת, ולא יבשת). אסיה נוטלת מוטו משל המשוררת הרוסיה הנודעת אנה אחמטובה "...אני גדלתי בדממה ציורית" וכותבת את שירתה המקורית והאסיאתית "אני גדלתי / גדלתי כצליל, / הנוגן מתוך יוסרים...". באותו מוסף לא נפקד גם מקומה של סופרת צעירה בשם זיוה קרן בסיפורה ג'יהאד, אשר מספר על גבר ערבי העובד כשרת בביתה • גם לא נפקד במדור מקומה של הסיפורת-המוזמנת, (סיפורת בה מיפעלים שוכרים כתבנים על-מנת שיכתבו עליהם) והמבקר אורי מילדשטיין, כותב על סיפורם של שלמה שבא וסוקל בונה סיפורו והמבקר סוקל בונה, שהוא שיר-הלל לסוקל בונה.

בחטף

תרבות א"י השלמה

הסיפורת שניכנסה לאופנת בגדי-הגשמים, לפני כמה שנים, גירסה הקולנועית של גסטבי הגדול לסקופ פיצ'רד, החליפה עכשיו את כיוונה מן הסיפורת האמריקאית

